

4
T

N. 1080/1884

Fr. J. Metiaum

despe opera professorum Laurent
di Belgia

199.4652

Prea onorabilor protopresbiteri si inspectori districtuali de scóle si onorabilor preoti si invetia-tori din dieces'a Aradului.

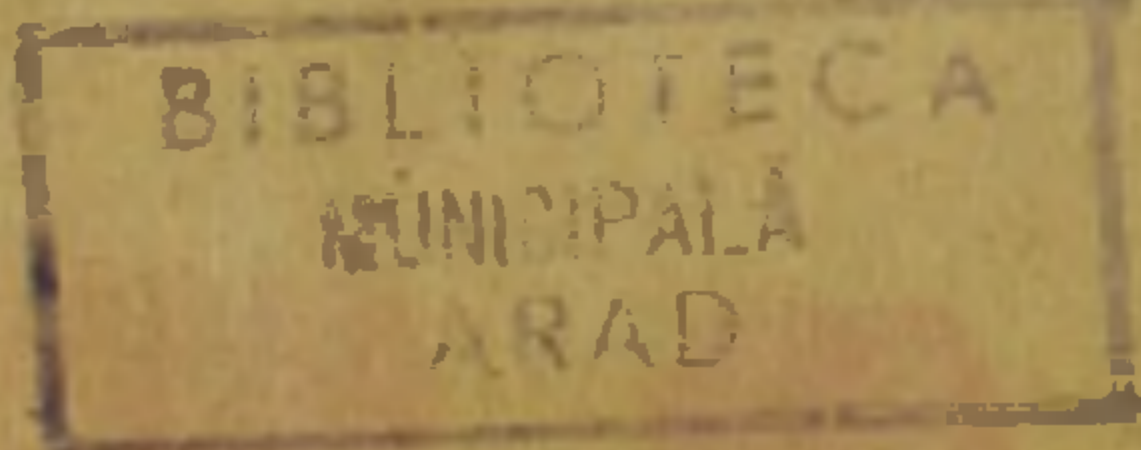
Fiind deajunsu cunoscutu ca invetiamentulu nostru nationalu confessionalu urmaresce scopulu duplu, de a instrúa si educá generattunile nóstre viitóre, ni se impune tuturor detorintia de a aflá tóte mediulócele ce ne-ar poté duce mai securu la scopu.

Intre alte mediulóce de mai nainte cunoscute, pedagogii renumiti din timpulu mai nou, au mai aflatu inca unu mediulocu catra scopulu ce urmarim, ér acela ar fi crutiarea séu pastrarea, care ar trebuí sè se incépa a se propune generatiuniloru viitóre, din scól'a elementara.

Inca nu sunt 2 decenii decând s'a nascutu idea acést'a, si pana acuma este deja si latita, in Belgi'a, Franci'a, Angli'a, Itali'a, Ungari'a, Austri'a s. c. l.

*Meritulu principalu este alu profesorelui „**Lau-
rent**“ dela universitatea din „G a n d“ in Belgi'a, ca-
rele in discursulu seu catra elevii pedagogiului de a-
colo, a sustienutu, si a motivatu acést'a institutiune.*

*Pentrucá se aiba ocaziune a se convinge de in-
semnatatea acelui mediulocu toti prea onoratii nostrii
protopresbiteri si inspectori de scóle, si toti onoratii
nostrii preoti si invetiatori, cá unii cari se intereséza mai
de aprópe de buna cresterea tinerimei, flórea viitoriului
nostru, am crediutu in cele urmatóre, se li comunicamu
in estrasu discursulu susprovocatu, spre a poté unulu
fiecarele apretiá valórea lui. Éta acelu discursu :*

Discursulu profesorului Laurent, despre pastrare,
adresat elevilor pedagogiului de Gand.

I.

De ce se Vi vorbesc despre pastrare. Voa cari sunteti chiamati a deveni invetiatori si invetiatorie? De aceea, ca missiunea Vostra in venitoriu este ca, nu numai se stati in fruntea instructiunii, ci totodata s'o si educati acea classa de popor, carea este cea mai numeroasa si mai sermana. Se stam un pic a ju decá despre acésta missiune, de cât carea nu este alt'a nici mai mare nici mai frumoasa, Voi sunteti maestri ai progresului, ai civilizatiunii. Pentru ca ce este progresul? ce este civilizatiunea? Despre natiune, atunci se dice cumca e civilizata, daca si-a cultivat acele facultati intelectuali si morali, cu cari Dumnedieu a inzestrat creatur'a sa intielegatoria. Si chiar in acésta cultivare consiste progresul: instructiunea are se se estinda peste toate clasele societatii si se se perfectiuneze din di in di, dar acésta instructiune trebuie se fie insocita pururia de educatiune, se mérga dinpreuna pas de pas; e superflu se Vi spun cumca educatiunea va se dica cultivarea morala. Acea tíera, in carea fiecarele om ar fi invetiat, in carea fiecare ar posiede consciinti'a detorintiei sale, ar deveni un model de stat civilisat. Numai asia, ómenii ar gustá intréga acea fericire, ce o putem ajunge pre acest pament; pentru ca adeverat'a fericire pamentésca consiste in desvoltarea tuturor facultatilor nóstre, séu. ca se me esprim cu frumoasele cuvinte ale evangheliei, se fim perfecti precum si tatal nostru din ceriuri perfect este.

Veti dice ca am uitat un factor al civilizatiunii,

al progresului; dezvoltarea economica, ce de comun se dice progres economic sau material. Dar nu fuse uitare. Dezvoltarea economica sau bunastarea materiala si-are rol'a sa, foarte mare, la inaintarea civilizatiunii, dar totusi averea materiala e numai mod, numai mijloc, si nu e permis s'o consideram de scop. Statele cele mai bogate sunt totodata si cele mai inaintate, era cele care au ramas mai departe inderetru sunt statele sermane. Pentru ca pururea avem lipsa de ceva avere, daca voim se ni infintiam scoli, se le inmultim si se le inzestram cu institutetele necesarie precum sunt: biblioteci, muzee felurite scl. Scol'a este furi'a, in carea se formeza si se otielesc facultatile omului. Fara scola nu pote se fie nici instructiune nici educatiune. De aceea progresul intelectual si moral nu se pote desbiná de progresul economic, dar se ne ferim de a le identifica aceste doue progrese, adeca se nu credem ca ele au un'a si aceea-si basa comuna, aceea-si indreptatire, ca atare credintia si presupunere ar cofandá scopul cu mijlocele. Missiunea omului nu este aceea, ca se se inbogatiesca. ci missiunea sa este ca se si desvolte consciinti'a si intielegerea. Educatiunea si moralitatea, aste doue ni sunt scopul, la care cauta se nisnim din tote puterile nostre, dar nisuintiele nostre numai atunci pot se aiba veri unu rezultat, daca si cand societatea este avuta in mesura cutarea, era societatea sau natiunea este avuta numai cand singuraticii membri ai sei posied o buna stare. Asia, progresul economic ni este mijloc, pre cand progresul intelectual si moral ni este scop. Judecati pucin cumca ce este missiunea omului pre acest pamant, si stunci veti intielege cumca ce cuget eu. Cand esim din acesta

viétia, } óre ducem cu noi casele nóstre, posessiunile,
nóstre, } banii nostrii? Nu ; ducem numai faptele nós-
tre, proprietatile nóstre bune si rele, éra acestea de-
pind de la educatiunea si instructiunea ce le-am ca-
petat. Carele este omul cel mai fericit catra finea
vietiei sale? Nu este acela, carele e mai bogat, ci
acel'a carele a facut mai mult pentru desvoltarea fa-
cultatilor sale spirituali si morali.

Acum'a me veti intielege cumca ce este mare si
ce este frumos in missiunea vóstra, si cà pentru ce
mi am propus sc vi vorbesc despre pastrare. Cine dà
direptiune la educatiunea pruncului si la desvoltarea
lui? Invetiatoriul. Deci voi, mai nainte de toti, faceti
base civilisatiunei ; voi intemeiati progresul. Inse cu
atát'a n'am dis inca destul. Immens'a majoritate pre-
cumpenitória a omenimei, numai capeta alta invetia-
tura, afara de cea asia-numita elementara. Deci voi
numai singuri sunteti invetiatori pentru acea classa
a poporatiunei, carea este cea mai numerósa si tot-
odata cea mai sermana. Din acestea veti intielege
cumca venitoriulu natiunei este depus in manile vós-
tre. Lung timp, poporului muncitoriu nu i s'a permis
se intre in societate. In evul vechiu, anumite classe
ale muncitorilor, mai vertos cari se ocupau de lucra-
rea pamentului, erau slave ; in evulu de medilocu a
lungul multoru secle din sclavi devinira iobagi, si in
fine se eliberara si iobagii. Revolutiunea francésca
din 1789 i-a dechiarat pre toti ómenii de egali si pre
fiecine l'a invescut cu libertate politica. De atunci s'a
inceput in societate o miscare mare. Se propaga de-
mocrati'a poporul se fie stepan peste sórtea sa. Avem
se ne asceptàm la schimbãri mari. Aceste schimbãri
pot se fie fatali, dar pot se fie binefacatórie. Vor fi

fatali, dacă lucrătorii vor rămâne neînvețiați și necultivați, precum sunt până astăzi — durere! — mai pretotindena; pentru că în neștiința și în orbița lor lucrătorii și-întipuesc cumca pentru ameliorarea subsistenței lor este numai o cale: restornarea ordinii socială, stergerea posesiunii private; de aci rezultă visurile socialistilor și ale comunistilor, cari dacă s'ar realiza cândva societatea ar perii; că această se poate susține numai prin conlucrarea puterilor individuali. Deci nu ni este permis a ucide individualitatea în om, ci trebuie s'o dezvoltăm, și s'o îndreptăm astfel încât fiecarele om să se ocupe în societate acel loc, la care facultățile densului îl așezează și-l îndreptătesc. Dacă schimbările se vor întâmpla în modul acesta, atunci ele vor fi binefacătoare, pentru că vor asigura fiecărui om un loc onorabil între oameni, vor da fiecăruia ocaziune să-și dezvolte facultățile sale intelectuale și morale, și noi toți ni vor aduce fericirea cea unică ce ni-o dorim. Acesta înseamnă cumca instrucțiunea trebuie să se prevină schimbărilor acestor, era ai instrucțiunii măiestri sunteți voi. Educațiunea ce voi o dați muncitorului, îl înveția să cunoască cumca pentru ameliorarea subsistenței sale ar fi un mijlocu foarte rău acela de a restorna societatea, pentru că însuși muncitorul ar cădea victimă mai înainte la această restornare, carea ar nimici orice industrie și orice lucru. Educațiunea ce voi o dați lucrătorului, îl înveția să cunoască cumca are drepturi dar totodată are și datorii; și cumca fericirea trebuie să ni-o cercăm într-o împlinire a datoriilor noastre.

Atâtă nu e de ajuns, mi veti dice: trebuie să ameliorăm și pușetiunea materială a lucrătorului, ca

se aiba mod si putintia a-si cultivá mintea si inim'a. Recunosc acést'a, si de aceea nu condemn straduintiele ce se fac pentru ameliorarea starii materiala a lucratorilor. Dar ce dic? chiar eu li arét acea cale segura, pe carea pot se ajunga la bunastarea aceea, ce se necesitéza pentruca omul se-si póta indreptá atentiunea si ingrigirea spre desvoltarea puterilor sale spirituali si morali. Dar eu nu vreu ca dimpreuna cu socialistii se pretind a se sterge posesiunea si proprietatea, ci eu li dic lucratorilor: „Depinde numai dela voi, ca se deviniti posessori. Nu cercati fericirea vóstra in restornarea societatei, cà veti fi viptima restornarii. Fecirea vóstra depinde de la voi. Invetiati a moderá poftele vóstre, a infrená patimile vóstre. Invetiati a crutiá, a pastrá. Numai pastrarea, in acest intieles, este modul infalibil pentru ameliorarea starii vóstre materiala, si dreptuacea pentru progresulu vostru intelectual si moral.“

Vedeti, ce problema mare au se o resólva schimbările, ce se pregatesc se vina si degiá se apropia. Voi aveti nu numai se puneti base la acel progres, ci voi sunteti chiamati a influintiá si schimbări prin aceea, cà pe pruncul lucratoriului il veti invetiá, inca de mic din scóla, cumca el este domn pe sórtea sa, cumca el póte se-si castige tóte acele medilóce ale progresului intelectual si moral, ce sunt atât de invidiate, póte se-si casiige bogatia si bunastare daca va sci se fie cu pastrare. Voi, din pruncia, ati participat la pastrare, ca elevi ai scólei nóstre. Éca ati crescut mari, acusi veti fi invetiatori si invetiatorie. Acum este timpul, se vi spunem, cà pentru ce am introdus pastrarea in scolile nóstre, si se ve indemnám la nisuintiele cele mai incordate spre a indepliní acésta opera mare.

II.

Daca intreb de elevii scolilor noastre că ce este pastrarea si că pentru ce păstrează? mi stau pre cugete că ce se raspunda. Unii dic: punem banii la o parte, in loc de a-i cheltuî. Alti adaug: ne ingrigim ca se avem de inbucacand ne-ar amenintiá fómetea. Aceste raspunsuri contien un pic de adever, dar nu este adeverul deplin. Avarul inca pune banii sei la o parte, in loc de ai cheltuî, si totusi despre avar nu va dice nimene că este pastratoriu. Deci existe o pastrare, carea e virtute, si o adunare de bani, carea e pecat. Nu sunt pruncii numai singuri aceia, cari a deseori confunda pastrarea cu avariti'a. Unor ómeni luminati inca li s'au facut imputatiuni că si-invétia pruncii spre avaritia, prin ce devin' lacomi, si li dispare generositatea din sentieminte. Se ne oprim pucin a judecá a supr'a acestui punct, carele este cardinal pentru cestiunea ce ni-am ales'o.

Se grigim pucin a nu confundá avariti'a cu pastrarea. Pentru ce avarul aduna si pune ban pe ban, éra pre sine se neglige de duce lipse mari? Aduna ca se fie adunati; pentru densul bogati'a este scopul vietiei, si nici in vis nu-i vine aminte se faca o intrebuintiare buna de tesaurul seu. Avariti'a este o patimare, un morb sufletesc, mai că i-asiu dice nebunia. Ore noi, cari propagám pastrarea, considerám bogati'a de scop al vietiei? Incep prin enunsiarea cumca bogati'a este numai mediloc spre desvoltarea intelectualala si morala. Cel ce este pastratoriu, acel'a va sci cum se intrebuintieze capitalul ce l'au adunatu cu pastrarea sa, si va face o intrebuintiare buna de capitalul seu, pentru că densulu scie cumca scopul vietiei nóstre pre acest pament nu este ca se ne inbo-

gati, nici se ni cercăm în tesaure bucuri'a noastră, ci se ne perfectionăm neincetat. Deci cu nedreptul ne acusa unii că noi pre elevi ii invetiăm spre avaritia. Este grea această acusa, că ea contine cumca am invetiá pruncii spre pecate, i-am conduce la un morb sufletesc, la nebunia.

Nimene nu va negá cumca pastrarea nu ar fi virtute. Pastrarea nu va se dica cumca se nu cheltuim, se nu spesăm nimica; ci ea ne invétia ca se nu spesăm pentru lucruri ce nu sunt de folos séu sunt chiar de nimica. Sunt spese necesarie; asia trebuie se spesăm pentru sustinerea vietiei, dar omul nu traiesce numai cu pane; mintea si spiritul inca si-au necesitatile lor, cari inca trebuiesc indestulite. Ore o fintia, pe carea Dumnedieu a infrumsetiat'o cu intielegere, nu are lipsa nainte de tóte sè se cultiveze insasi pre sine, se-si desvólte intieptiunea si se-si lumineze consciinti'a? Au nu este prima detorinti'a noastră ca se facem bine? Éca acestea sunt spesele rationali, intiepte, pentru că ne conduc la missiunea noastră, la perfectiunea intelectuala si morala.

Pastrarea nu are alt scop. Ceea ce pastrăm cu menuutul, din di in di, se face capital: capitatul este ceea ce numim avere; adeca este medilocul spre dezvoltarea intelectuala si morala: éca in acést'a consiste indreptarea pastrarii. Voiu aduce un exemplu din lumea sentimentelor si a cugetarilor vóstre. Mai multi dintre voi, in scolile noastre, ati pastrat ca se vi puteti cumperá un lessicon séu alta carte de folos. Cu bucuria am vediut această pastrare, si mi-ar placé se se estinda prin tóte scolile noastre. Toti avem lipsa de carti, pentru că cartea buna este nutrimentulu inimei si al spiritului. desvólta priceperea, ni inspira

sentiemintele bune, si din acestea se nasc faptele bune. Desclinit voi, cari veti fi invetiatori si invetiatorie, aveti lipsa câte de o biblioteca de carti bune si alese ; că multe cunoscintie vi trebuesc ca se corespundeti bine chiamarii vóstre : e reu invetiatoriu ace-l'a carele nu scie barem de o suta de ori mai mult de cât ce densul propune elevilor. Deci se ve inavutiti, ca se ve puteti procurá biblioteci. Vor fi intre voi de aceia, cari nu posied defeliu nici o avere : cari vor dice că nu se pot inavutí fora ca se arunce sarcini nóue pre parintii lor. A dese ori mi s'a dat acest respuns, cand elevilor pedagogiului li-am recomandat pastrarea. Voiu se cred. cumca respunsul este sincer. Dar acést'a togma oferesce ocasiune si indemn nou pentru cei ce sufer acum'a lipse. Voi me intiegeti. Ve intindeti la banii ce i-ati pastrat, contribuiti mai multi impreuna, ca se-i daruiti conscolariului vostru cartea de lipsa ; ce proba mai frumósa ati puté dá despre iubirea cea dintre voi ? Religiunea, moral'a, ne invétia : iubesc pre vecinul ; si óre a iubi nu insémma a face bine celor'a pe cari ii iubim ?

Ce vi-am spus acum'a, este un respuns si la alta acusa ce de comun se radica asupr'a nóstra. Nu se póte negá cumcá inavutirea nu ar fi virtute, dar li se impare cumcá acést'a nu trebue s'o spunem pruncilor, ca se nu sternim intr'ensii egoismul carele ucide generositatea. Ce multa fantasia si ce mare eróre consiste in acésta acusa ! Vreu se créda cumcá pruncii sunt generosi, pre cand pruncii sunt avidi, séu, s'o spunem apriat, sunt egoisti. Vedeti pruncul acést'a : parintii sei cu adeverat sunt seraci, dar duminec'a i-dau câte unu cruceriu, ca se-si petréca ; el alérnga se-si cumpere dulcetie : óre i vine

pruncului in minte se inparta dulcetiele sale cu parintii sei? vré óre se le inparta cu amicitii sei? Ba, ci se grabesce se le inghita, si nici i pésa cà parintii si-au subtras nutrimentul lor de la sine, ca se-i dee pruncului lor bani de dulcétia. Ce de regula numim bani de pusunariu, aceea este scól'a egoismului. Cine dice pruncului se puna la o parte ce-i câtiva cruceri ai sci, acel'a nu-î invétia spre egoism, ci din contra l'indémna se renuncie la fantasiele sale; l'indémna la abnegatiunea voluntaria, si óre nu acést'a este inceputulu la promptitudinea spre sacrificie? Acést'a nu e teoria. Nu preste mult, si pruncul va intielege cà ce insémna pastrarea, ce o practica, cand renuncia la dulcetiele ce le poftiá. El va sentí bucuria cu mult mai mare la vederea sumeloru ce sunt scrise in libelul ce-l are de la cass'a de pastrare. El va scóte din cassa aceste sume, cand va fi lipsa se contribuésca la spesele familiei, dóra se-si inmormente pre tatal seu, séu veduvei sale mame se-i cumpere pane: si óre cu de acestea noi ilu invetiám pe prunc spre egoism?

Am fost insumi martore la o intemplare, ce vreu se vi-o enarezu cu referintia la acest obiect. Visitandu o scóla, am intimpinat innaintea usiei o tinera fetitia, carea suspiná. Erá dintre elevele scólei de adulti. Am intrebat'o cà de ce plange asia amar, si mi-a respuns cà tatal seu a morit pre neasceptate, si ea a venit acum'a se-si scóta libelul cassei de pastrare ce l'avea la scóla pre numele seu. Am observat cà de un timp in cóci adunase sume mari, ceea ce putea se dee ansa la niscari presupuneri. Si fetiti'a ni-a espicat cà erá sè se marite, si in fiecare dumineca aducea la scóla de pune in libelul seu

tot ce in septeman'a premérsa castigase ea si mirele ei. Acest mic capital ce-l adunaseră împreună, eră menit pentru lipsele prime ale familiei nòue. Èra acum'a scotea sum'a ca se póta inmorméntá pre tatal seu, se procure pane mamei sale, unui frate mai mare smintit de fire, si suroriloru mai tinere. Cãta abnegatiune, cât sacrificiu ! Si nici aminte nu-i viniá cà ea face un sacrificiu, si cumca acest'a cât e de mare. Vorbiá numai despre tatal seu. In acel moment a renunçiat la casetoria, ca se póta lucrá si mai departe numai pentru mama, frate si surori. Èta un fruct al pastrarii; óre acest'a este egoism ?

III.

Retorn la pastrare ce in scolile din orasiul Gand s'a introdus incepénd din cea mai frageda etate ; pentru cà si in scolile de infanti avem libele de pastrare. In aceste scoli la 1 juliu 1871 au umblat 2659 de prnci, dintre cari 980 au avut libele de pastrare, in semestrul prin al anului s'au estradat 401 de libele nòue. Ni se inputa de pecat, ceea ce noi numim progres. Se dice cumcà e crudelitate ca pe prnci de 3—6 ani se i despoiàm de placerea de a mancá dulcetie, si cà acésta crudelitate nu are nici un scop. Óre pe prncii din acea etate ii putem face se intieléga cumcà ce virtute este pastrarea ? Ce scop se aiba pastrarea daca prncii nu sciu cumca ce fac ?

Voiu respunde la acésta nòua invinuire, ce-mi oferesce ocasiunea se vi dau unele consilie, cari voi veti fi chiamati se le aplicati in curund. Pentru ce sunt scolile de infanti ? Nu numai pentru ca se grijésca de micii baieti, ci ca totodata se-i educa. Ore

avem o etate anumita despre carea se se afirme cumcà educatiunea numai din aceea trebuie se se începa. Educatiunea se incepe cu viéti'a si se finesce numai cu viéti'a. E natural ca se se sehimbe in proportiune cu desvoltarea puteriloru intelectuali. In etatea cea mai frageda, pre baiét il invetiàm spre virtute prin reflectare, dedare. De ce se asceptàm pana se se desvólte intielegerea pruncului si numai atunci se incepem educatiunea? Educatiunea trebuie se mërگا gradat: in fiecare etate spunem pruncului ceea ce le póte intielege, si-l dedàm la ceea ce le póte inplini.

Cum se-i dedàm pruncii la pastrare in scolile de infanti si in scolile elementarie? Zi vom spune pruncilor cà reu fac daca banii ii cheltuesc pentru dulcetie, cari mai tóte sunt rele si causéza morburi. Óre prin tóte acést'a am dis atát'a, ca pre micii nevinovati se-i despoiàm de gustarea pómelor bune? Dómne apera! Am consiliat mamelor ca ele se cumpere pómele ce, de dupa averea lor, pot se li dee pruncilor lor, si acele póme se le manance dinpreuna in familia. In acésta forma spesarea, departe de a fi daunatiósa, va devení folositória, si va contribui la innaltierea spiritului familiaru in loc de a produce egoism.

Precum se desvólta intielegerea pruncului, asia se i se isplíce bunatatile ce isvoresc din pastrare. Le vor intielege repede. Veri ce colecta in scóla, da privilegiu la o lectiune morala. In semestrul prim al anului 1871 in scolile din Gand, intielegend aci si scolile de adulti, s'au adunat 6500 de florini. Acesti denari ai pastrariî, sunt tot atâte picaturi de stimperare in casuri de sete. De comun se intrebuintiéza pentru procurarea de inbracaminte, celor'a cari au

pastrat séu fratilor lor. Si óre, se avem un inbracament onest, nu este mai bine de cât a manca dulcetie rele duminac'a? Éca o invetiatura ce o intielege fiecare prunc. Adeseori acésta invetiatura are un efect fórte moralisatoriu. Un morb li'mpedeca pre tata de nu pôte lucrã ; famili'a ar suferí fóme daca pruncii n'ar posiede libelele lor. Éca un cas dintre cele multe mii de casuri ce se repetiesc in scólele nóstre di de di. Sunt si parinti de aceia, cari, in órba nesciinti'a lor, se opun pastrarii. O tinera fata a pástrat fara scirea mamei sale, cea ce peste lucrul seu a capetat dela mama sa in fiecare dumineca. Odata lucrul a incetat, precum se intempla la fabricele nóstre. Mam'a incepe sè se tanguésca cà acum'a va fi silita se mérga in cersit. Ba nu, respunse fetiti'a, am cincidioci de franci la cass'a de pastrare. Acestia ni sunt de ajuns câteva septemani, daca ne vom marginí la lipsele neincungiurabile, si in acest timp éراسi ni putem gasí de lucru. Lacremi de bucuria i cursera mamei cand se intinse la acest tesaur, si binecuventá pre cei ce au introdus pastrarea in scoli.

IV.

Daca pruncul remane in scóla pana la etatea de patru-spre-diece ani, atunci il putem invetiá se intielega si folósele morali ale pastrarii. Acést'a este, asia mi se pare, problem'a cea mai importanta dar totodata si cea mai grea. Se fiti cu tóta atentiunea la celea ce am se vi le spun acum.

Omul are necesitati naturali, cari trebuesc acoperite ; de aci provin spesele necesarie, rationali.

Omul inse mai are si necesitati de acelea, ce el insusi si-au facut prin intipuirea sa, si acestea le numim necesitati artificióse facia cu cele naturali.

Necesitatile naturali si-au marginile, si-au hotarele lor. Ca se traim, ni trebuesce numai o cantitate de nutriment, asia cà acea cantitate órecare este determinata; de loc ce pestrecem cantitatea, atacàm viéti'a, si in loc de a ni-o conservá, noi ni acceleràm mórtea, pentru cà din nutrire peste mesura se nasc multe morburi. Ce am dis despre nutrire, putem dice si despre celea lalte necesitati naturali; ni trebuesce numai un rønd de inbracaminte ca se ni acoperim corpul, nu putem locui deodata in dóue case. Inca si necessitatile spirituali le putem acoperí usior; instructiunea este gratuita pentru cei seraci, éra bibliotecile publice si cele poporali precum si museele oferesc fiecarui privilegiul gratuit a continuá cu desvoltarea priceperii sale ce s'a inceput din scóla.

Dar necessitatile artificiósse n'au alte margini afara de poftele omului, éra poftele omului sunt nemarginite. Se privim in jur de noi, si ne vom convinge despre acést'a. Séu mai bine, priviti in internul vostru, scrutati gusturile vóstre, datinile vóstre, si veti gasí intr'ensele isvorul poftelor nemarginite, ce mintea omenésca le mai sporesce inca si le multiplica. Dintre necessitalile artificiósse cari acum s'au inradacinat si intre voi, aduc de essemplu numai fumatul, cea mai mare parte dintre candidatii pedagogiului fuméza, éra candidatele au inclinatiune spre luc. Óre fumatul este o necesitate naturala? Eu nu fumezu si éca me cà totusi am ajuns etatea de om betran. Vedeti dara cà fumatul causéza spese superflue, ba in cele mai multe casuri este o datina stricaciósa. Fumatul mult causéza morburi, acceleréza mórtea. Un amic al meu, tata de familia, a murit in flórea vietiei, fumatul i-au adus mórtea. Vetí dice cumca

a fumat peste mesura. Asia este, dar cine p^ote tien^e mesur'a? c^à p^oft'a, ce voim se ni-o indestulim, devine apoi patim'a, ^era in fine patim'a n'o mai poti oprⁱ cu nimica, nici cu fric'a de morburi nici chiar cu fric'a de m^orte. Acel amic al meu, care vi-am spus, er^a om f^orte intieliginte, senti^a cumca fumatul i strica, si noi i diceam c^à el se ucide insusi pre sine si totusi fum^a pana la m^orte. D^ora este de prisos se vi spun cumca lucsul inca este o datina rea. Inbracamintea n^ostra, de-loc ce pestrece simplitatea — carea nu eschide gustul estetic — ni caus^eza spese de prisos. Desi aceste spese n'ar fi tricaci^ose adeseori, totusi ataca f^orte spiritul si de multe ori aduce m^orte. Din acea tinera f^eta, carea isi bate capul numai cum s^e se imbrace, nu se va alege nimica; ea si-uita de missiunea ei pre pament, si in loc ca se-si cultiveze si se-si inzestreze mintea si inim'a, ea vr^e numai se-si faca corpul o papusia. Cui lucsul i place, aceea doresce vestminte scumpe. cum nu-i d^a mana puterea si averea. Dar cum si-au cumperat acele article de lucs? Nu spun mai departe C^àte fete tinere au cadiut viptima la p^oft'a de lucs!

Acum intielegeti influinti'a morala a pastrarii. A fi pastratoriu ins^emna a incunjur^a veri ce spese de prisos, veri ce spese cari pestrec lipsele naturali si cari nu sunt in consonantia cu pusetiunea n^ostra sociala. Ca se ne inavutim, trebue se ni infren^am p^oftele: astadi cruti^am o suma mica. mane alta suma mica, c^àte sume at^ate invingeri am reportat asupra patimelor n^osre. In acest intieles, pastrarea este inceputul virtutei. Vedeti bai^etul care dumineca a capetat de la parinti c^àti-va cruceri se-si cumpere dulc^etia, inse el aduce luni dimin^etia banii la invetia-

toriu se-i pun'a in cass'a de pastrare cà dulcétia nu si-a sumperat, acel baiét s'a luptat deja cu poft'a densului duminec'a tóta diu'a si pana luni deminétia, si din acésta lupta baiétul a reportat invingere asupra poftei: acést'a e calea perfectionarii morali. Poftele cresc cu etatea, si cine de baiét s'a dedat a devinge poftele mici, ca barbat va devinge poftele mari. Astfeliu pastrarea devine scól'a practica pentru implinirea detorintiilor. Si óre nu acést'a este missiunea nóstra? Au nu pretinde de la noi Dumnedieu ca ne incetatu se ne luptám in contr'a patimilor nóstre celor rele? Au nu invingerile din aceste lupte fac bucuri'a nóstra cât vietuim? Pre cand din contra, daca baiétul anca de mic s'au indatinat a-si implini tóte poftele sale, atunci au apucat asia-dicend de la légan pre calea faptelor rele, cà acusi ca june va se face tot acelea la cari s'au indatinat ca baiét. Inzedar il vor infruntá priceperea si consciinti'a, ca se si devinga patimile ce din di in di il vor stepaní tot cu mai mare putere, càci bietul om nu mai sente in sine tari'a se-si calce pre poftes. Precum remane slab si neinvetiat acel om, carele nici odata nu si-a intarit corpul si nu si-a desvoltat mintea prin lucru, tot asia de slab va fi acel'a carele nu sa deprins in lupt'a contra poftelor sale, ba de fricos nici va indresní se incépa lupt'a, ci insusi pre sine se va aruncá legat in braciele patimilor, va scapetá in contin si va finí cu decadinti'a totala.

Veti dice cumca a stirpí din om poftes si patimile, insémna a-l despoiá de fericire. Mame fragede si barbati generosi ni-au facut adese ori inputatiunea cumca pre baietii lor ii nefericim prin aceea cà i despoiám de unic'a placere ce au in acea etate, ii des-

poiàm de dulcetie, sacare, pòme scl. Togm'a din contra, ca se ve fac fericiti pre voi si pe pruncii pe cari va se-i educati voi, de aceea tien tare la abnegatiune, din carea se nasce promptitudinea la sacrificie, si in esentia acestea sunt un'a cu pastrarea. Vedi bine cà eu pretind sacrificie, pretind se renunziati la ceea ce numiti placere, dar sever'a mea regula etica va se ve faca pre voi cu mult mai fericiti, de cum ati fi daca vi-ati indestulí patimile si visurile. Eca ací o féta mica, careia i plac jucariile, si ar fi nefericita daca nu si-ar puté cumperá trentie de acestea ; cand capeta duminec'a unu cruceriu, nu-l pune la o parte, ci merge de-si cumpera jucarii. Atunci e indestulita, atunci e fericita. Fét'a mica ajunge féta mare, vede femei in vestminte scumpe, li invidiéza, o consuma dorul se-si cumpere vestminte de acelea, dar acésta fericire nu si-o pòte procurá, ca n'are putintia. Acum e neindestulita, e nefericita si inca cu mult mai nefericita daca va cede ispitelor, cari o ataca cu o putere nedevingibila, pentru cà dens'a nu s'a luptat si asia nu s'a dedatu a devinge. Din contra, vedeti cea lalta féta mica, carea din scól'a de infanti au invetiat pastrarea si s'a dedat a devinge poftete. Cand va ajunge in pericolós'a e-tate de juna, si ea va avé poftete, dar le va devinge usior, cà s'a dedat la lupta cu ele. Ea nu se plange a supra sortii sale, este indestulita si fericita intre acele cercunstantie, intre cari au asediat'o Dumne-dieu. Dintre aceste dóue tinere fete, carea au ajuns la adeverat'a fericire ?

Se nu mi se dica cumca bogatii ar fi dóra fericiti cà pot se-si indestulésca tóte dorintiele. Ba ast'a n'o pot face ; si daca nu se vor dedá se-si in-

frene dorintiele, ei devinu tot asia de nefericite cași pruncul lucratoriului, cel ce invidiéza paruta fericirea bogatilor. Dorintiele ómenilor nu mai au capet si margine, pre cand medilócele de acoperire sunt putiene. Acusi veti avé ocasiune se educati si câte un prunc de acel'a, caruia parintii i-au implinit pururea tóte dorintiele. Ve veti convinge ca nu este fiintia mai nefericita de cât un prunc de acel'a. In nimica nu mai gasesce placere de tóte s'a saturat ; ar voi lucruri ce nu sunt cu putintia : ar pretinde lun'a si stele, si daca nu li poti dá, ei se mania, se tanguesc, insulta tóte si restórna tóte cand de maniosi cand de superati. Acesti prunci sunt modelele premergatórie ale acelor ómeni in versta, cari cred cumca fericirea consiste intru indestulirea dorintiilor ; daca ar trebui se cerce nefericirea, nu si-ar puté gasí o cale mai segura. Si multi sunt, cari judeca asia ! Putem dice fora nici o esageratiune, cumca class'a lucratorilor este atacata de acésta opiniune fatala : pre cei bogati, cari li-s obiect de invidia pre aceia ii considera de fericiti in acésta lume inse nu este asia, cà bogati'a e numai mediloc, ce ni póte procurá fericire, dar ne póte face si nefericiti. Cât pentru mine, eu pururia am laudat pre Dumnedieu multiamindu-i cà m'am nascut serac. Serací'a este o indemnare la lucru, si lucrul este destinatiunea omului ; pentru cà lucrul desvólta facultatile nóstre, si acésta desvoltare este missiunea nóstra. Dumnedieu demanda ca din di in di se ne perfectionám ; si fericiti sunt cei ce asculta de demandatiunea lui Dumnedieu. éra nefericiti cari desconsidera acésta demandatiune.

Ore lucratoriul nu si va puté impliní missiunea pre acest parent daca va remané lucratoriu si ser-

manu? Scolile i oferescu privilegiul se se califice; fiacarea etate si are scól'a sa anume. Èca ací o specie de fericire. despre carea lucratoriul necult nu pôte se aiba ideia: acestea sunt, desfatarile sufletului, desfaturi curate, care nici cand nu lasa dupa sine dureri si superari. Nici sentiemintele inimei nu li lipsesc: cine ii impedece de a nu iubi unul pre altul? si este fericire mai mare de cât a iubi si a fi iubit? Deci sermanul, ce se invidieze de la cel bogat? Nimica. Numai un'a i lipsesce, indestulirea cu propria sa sôrte si cu acel loc ce Dumnedieu i l'a menit in societate. Numai de aceea este neindestulit, pentru cà e necult. Daca ar sci cugeta barem un moment, ôre n'ar trebui se-si dica, Dumnedieu n'a voit ca fiecare om se fie bogat, precum n'a voit ca fiecare om se fie inzestrat cu egale facultati spirituali si morali? Dumnedieu ni a dat viétia; el ne-a infrumsestiat cu facultati intelectuali si morali. Dumnedieu a voit ca se ne nascem in timpul acest'a, in tier'a acest'a, in natiunea acest'a, in famili'a acest'a. Providinti'a lui conduce sôrtea nôstra; se binecuventâm numele Domnului si se laudâm dispusetiunea lui, in loc de a ne revoltá in contr'a ei, càci ôre nu este o revólta in contr'a lui Dumnedieu cand ni blaste-mâm sôrtea pentru cà ne-am nascut seraci?

V.

Tanguirile cele adeverate si indreptatite ale lucratorilor, acelea trebuie se le ascultâm. „Se inbia a ne educá, dic ei. si noi n'evem timp, cà des de diminétia pana tardiu sér'a suntem la lucru; lucrurile vietiei familiari nu le cunóscem, desfatarile sufletesci ni sunt straine. Noi parintii, nu ne putem ocupá de

pruncii nostrii, si pruncii abia pentru câteva mominte ne ved in o di. Este familia fara de casa? Si ce sunt casele noastre? Sunt nisce colibe, de ne inspaimentam cand intram si abia asceptam se esim din ele." Mult adevver este in aceste tanguiri, dar este adevver si aceea cumca insisi lucratorii pot se-si vindece durerile pentru cari se tanguesc. Pastrarea are se fie si trebuie se fie renascerea lor materiala, spirituala si morala.

Cand am propus pastrarea in scolile noastre de adulti, cea mai mare parte dintre elevi nu ne-au intieles. Li-am spus cumca pastrarea e o detorintia: dar ei nu sciau ca ce este detorintia. Cu multa truda li-am splicat cumca omul are detorintie de implinit, si cumca un'a dintre aceste ditorintie este si pastrarea. Atunci ei mi-au respuns cumca lucratoriul n'are modru de a se imbogati, caci si in casul cel mai favorabil daca ar pute se crutie seu se pastraze ceva, acést'a ar fi atat de putien. de nu merita suma asia mica a incepe cu ea pastrarea si a se trudi pentru sporire. Numai dupa straduintie continue si neinterrupte, am reesit se introducem pastrarea si in scolile de adulti inca si astadi, numai minoritatea adultilor posiede libele de pastrare. Fetele intieleg mai bine pastrarea; ele au mai multe libele in scolile elementarie pastrarea progreséza mai bine, dar aci e proportiunea intórta, ca pruncii, si nu fetele, au libele mai multe.

De aci invederéza ca este cu mult mai usior a conduce spre bine pre cei din scolile elementarie, de cât a stirpi patimile rele de la cei adulti. Pre cei ce au capatat invetiatura, cu mult mai usior ii putem face se intieléga binefacerile pastrarii, de cât pre aceia a caror'a minte a remas neculta.

IV.

Nu mai trebuie se vi spun, ca voi sciti, cumca omul are detorintie si facia cu sine si facia cu ceia lalti ómini. Si usior veti intelege cumca pastrarea este un'a dintre aceste detorintie. Dumnedieu ni-a inpus drept lege, ca se ne perfectionàm: acest'a e prima detorinti'a nóstra; da aci isvoresc tóte detorintiele câte ni le inpune moral'a si religiunea. Innainte de tóte omul cauta se treiésca. Cum se-si castige cele de lipsa spre traiul vietiei? Prin lucru, in cel mai latu intielesu alu cuventului, spiritual si material. Dar lucrul nu e de ajuns; morbul ne póte inpedica si retinea de la lucru. casi betranetiele; dar chiar si atunci cand posedem tóta senetatea si tóta puterea de lucru, inca ni se póte intemplà ca se nu ni gasim de lucru. Atunci, din ce va trai lucratoriul? Daca nu pastréza de timpuriu pentru casurile de necesitate va ajunge silit se cersiéca. La creat Dumnedieu ca se cersiésca? si daca toti vor cersi, cine va fi carele va se dee cersitorilor? Asia nu se póte; numai lucrul ni castiga medilócele de traiu si pentru timpul acel'a, in care nu putem lucrà: intieleg ca daca crutiàm si pastram ce am castigat cu lucrul in dile bune. Se cheltuim mai putien de cât ce castigàm, éca aci modul cel mai eficace de a ne ascurà in contr'a lipselor si in contr'a seraciei, ba inca putem ajunge la avere, la bunastare; ca asia sau infintiat capitalele si se infintieza si astadi vidiend cu ochii. Lucrul fiind o detorintia a nóstra, urméza cà si pastrarea este detorinti'a nóstra. Daca lucratoriul va satisface acestei detorintie a sale, va fi remunerat de bunstarea ce va domni in famili'a densului.

Se plage lucratoriul cà nu are casa si mésa. Dar

póte se le castige, prin pastrare. Am cunoscut un lucratoriu carele dinpreuna cu fiul seu venià la scól'a de adulti se auda despre pestrare. In libelul seu la cas'a de pastrare avea 1200 de franci, cari de atunci vor fi crescut la 1400—1500 de franci. Acest'a e un capítal, cu care, nu preste mult, póte deveni proprietariu de casa. Ce'a ce póte face un lucratoriu, de ce se nu póta face fiecare lucratoriu? Lucratorii n'au inca ideia, despre puterea cea mare a pastrarii. Dar daca vom incepe cu baietii, cu generatiunea tinera, vom creà viitoriului o natiune pastratória.

Nu vreu se amagesc pe lucratori cu sperantie nebasate, dar ved insisi cumca li este deschisa calea de a se inavutí. Sunt proprietari de fabrice, cari mai nainte au fost lucratori. Recunosc cà nu fiecare lucratoriu póte devini proprietariu de fabrica, dar fiecare póte se-si amelioreze sórtea desi ar remané tot numai lucratoriu. Vi-am spus de lucratoriul carele póte se-si cumpere casa. Va avé locuintia si un cerc familiar. Durere cá astadi lucratorii incunjura cercul familiar ca se-si petróca timpul prin cele birturi rele in multe privintie este de vina si muerea lucratoriu-lui. Daca e neculta si predatórie, desordinea domnesce in familia, necuratieni'a si sereci'a. Cu bucuria ved ca in scolile nóstre se inmultiesce numarul femeilor pastratorie. Unde barbatul cu soci'a, amendoi vor fi pastratori, acolo scopul se va ajunge mai curund.

Cea mai mare sarcina, pot dice un blastem in familiile lucratorilor este acea datina cà cumpera in credintia (pe credit). Cine cumpera in credintia, cumpera cu bani scumpi negótie rele: solvesce cu interese si cu usura creditul ce i s'a dat. Acest'a in-

sémna a se cufundá in detorie pre tóta viétia, asia cà totdeun'a va fi serman si nefericit. Pastrarea i-oferește lucratoriului putinti'a de a cumperà cu bani gat'a. Totodata cu bunastarea va intrà indestulire si fericire in acea familia, in carea astadi domnesc cért'a, seraci'a, nefericirea.

Famili'a! Aici se cerce lucratoriul fericirea sa, dar nu in birt. Desordinea si cért'a fac famili'a un iad; ordinea si pastrarea o fac raiu pre pament. Cand vine dela lucru, se se bucure de vederea pruncilor sei, se-i intrebe ce au invetiat in scóla, se participe la jocurile lor. Sunt dile de recreatiune, dumineci si serbatori, cand di'a tóta in medilocul familiei o va petrece mai placut de cât prin bencheturi in birturi. Nu sunt acestea tot atâte condituni ale fericirii?

VII.

Asia cred cumca nimene nu va trage la indoie la binefacerile pastrarii. Lung timp lumea credea cà lucratoriul nu pôte pastrà. Se intielege cumca lucratoriul necult nu va puté pastra, care nu sâ dedat din tineretie la pastrare, dar de ce nu va puté? de relu pecatelor sale, cà lău coversit datinile cele rele. Multi stepani au cercat se introduca pastrarea intre servitorii lor, dar nu li-a succes si i-a parisit ca pe nisce necorigibili si nemultiemitori. Sunt acuse grele. Esperitiile ce le am facut noi in scóla, inca dovedesc cà acele acuse sunt intemeiate. Dar se-mi ierte stepanii, ca ei n'au intieles bine afacerea. Pastrarea numai acolo existe intr'adever, si numai acolo are influintia binefacatória, unde o practicăm din cosciinti'a detorintiei nóstre. Acum, ca cineva se posiéda consciinti'a detorintiei sale, trebuie ca mai anteu se-si fie desvoltat priceperea. Consciintiâ nedesvoltata, neluminata, tace. Lucratoriul necult nu scie cá are

detorintie de inplinit; cum dara va practicà el pastrarea din detorintia? Daca e nefericit, e nemulietoriu, e orb, apoi numai nestinti'a lui póta vin'a tóta. Deci trebuie ca inceputul se-l facem de la instructiune, de la educatiune. De aceea am introdus pastrarea in scolile nóstre din Gand. Resultatul ne multietisce deplin. In 1871, la 1. iuliu dintre 13.330 de scolari (socotind si pre cei din scolile de infanti) 8408 au avut libele ale lor la cass'a de pastrare. Si pre di ce merge pastrarea innaintéza tot mai tare. Cu adeverat sunt inca multi scolari, cari nau libele; dar din acestia cauta se substrgem mai anteu pre aceia, cari, din caus'a fragedei etati, nu sciu grigi de cruceriul ce-l capeta. Se nu perdem din vedere nici opusetiunea ce o intipinàm in scolile de adulti. Daca fiecare prunc pastréza, economiséza, caus'a este cerbicia parintilor; la inceput au fost multi parinti cari se opuneau cu cerbicositate, dar acum acestia se inpretinesc cu ideia; nu peste mult, si nu va fi nici un prunc din tiner'a generatiune carele se nu se educa spre economia, pastrare.

De unde pot se afirm cu tóta increderea cà va veni di'a, in carea toti scolarii nostri vor avé libele de pastrare. Si ce se póte in Gand, de ce se nu se póta si pre aiuria. Degiá s'a introdus pastrarea prin scolile mai fiecarui orasiu mai mare, si acum se respandesce prin scolile rurali. Cu pastrarea vom fi facut pasiul prim ca se usioram si se amelioràm sórtea poporului. Dar pastrarea mai are inca pedici multe de a devinge; pentru cà voi sunteti cei chemati ca se ni ajutati la devingerea lor.

VIII.

Mai nainte am vorbit despre parintii cari se o-

puneau in contr'a pastrarii. La inceputu intimpinam opositiune mai pretotindenia; si acést'a o putem intielege usior: cà nefericitii, cari banii ce si-au pas-trat, i-au incredintiat bancarilor si altora a deseori au ajuns pacaliti si insielati. Acestor'a trebuie se li splicàm cumca ce este cass'a de pastrare, cumca acesteia pot incredintiá banii lor cu tóta securitatea si liniscea, si voru capetá cel putien cincii procinte la an.

Dar pre multi nu-i indestulesc aceste cincii pro-cinte. Indata ce si-au adunat o suma mai mare in cass'a de pastrare, o scot de acolo ca se cumpere sortiuri, actiuni scl. Sortiurile sunt in adever jocuri de hasard, de noroc, ce eu unul le-am condamnat pururia; ori ce sortitura este insielatiune, cà din a-semine sortiuri trag folos numai cei ce arangéza jo-cul, si-l trag spre daun'a celor'a ce participa la joc. Dobandirea, este pentru participatori o sperantia de-siérta, amagitória, si apoi deprimatória. Preste aces-tea, jocul séu sortirea mai contine si o influentia demoralisatória, cà-l face pe participatoriu se créda cumca se póte imbogati din intemplare, prin acea lo-teria. Pre cand togm'a din contra, noi trebuie se-l ferim pe lucratoriu de acea dorintia, de a se imbo-gati din intemplare, ci se-i spunem cà numai pre cale secura si cu medilóce secure va se ajunga la buna-stare, asia daca banii ce i-au crutiat ii asédia in cas'a de pastrare.

Obiectul ce l'am atins, este de cea mai mare importantia; grigiti bine ca la fiecare ocasiune se recomandati scolarilor nostri si parintilor lor, se li recomandati numai lucrul si pastrarea, ca isvóre se-cure de venit; si se-i feriti de tóte speciele de lote-

ria si de sortitura ; cà sunt periculóse acele sperantie, cari astépta dobanda si avere de la o intemplare órba. Dar nu aci este pedec'a cea mai mare ce se opune pastrarii, càci actiunile si sortiurile inca conditionéza un capitalu. Sunt parinti cari ei insisi elóca banii pruncilor : si aci n'avem nimica in contra. Sunt familia, in carí pruncii nu capeta nici unu cruceriu : si nici aci nu avem nimica de esceptiunat. Dar sunt parinti in stare buna, pe cari — s'o spunem apriat — vanitatea ii impedeca se-i invetie si se-i dedee pe prunci la pastrare. Vanitatea nu-i lasa se-i faca pe prunci a pastrá cei câtiva cruceri. pentru cà pruncii altor parinti posed sume mai mari. Vanitatea e mare slabitiune, am puté dice cà este casi lenea, adeca mama la multe pecate. Parintii ar trebui se intieléga acést'a si se stirpésca vanitatea din pruncii lor, dar nu s'o destepte si s'o nutrésca. Alti prunci sunt zimbriti si lacomi, éراسi altii mancaciosi si nesatiabili ; tot atâte morburi ce voi sunteti chiamati a le vindecá. Ceea ce nu fac parintii, trebuie se faca invetiatorii cà este chiamarea lor, adeca se-i educe pe prunci, se-i vindece de slabitiunile sufletesci ce le-au adus din casa parintésca. Se-i invetiati la pastrare ; spuneti le cà pastrarea este isvorul a multor bunetati morali, aretati si insirati aceste bunatati ca se le véda si se le intieléga. Nu perdeti curagiulu si speranti'a ; retornati de nou si pururia la acest obiect, si in fine veti triumfá.

Am ajuns la cea mai mare dintre pedici. Dupa ce pruncul va esi din scóla, óre va continuá pastrarea ? Ba nu, ni respund cei ce sunt contrari pastrarii ; cà acestia considera de un miscament artificios si de o aparitiune trectória tóte nisuintiele nóstre prin

cari am introdus pastrarea in scoli. Pe invetiatorii scólelor din Gand i-au intrebat: „dupa ce au esit din scóla, câti scolari au continuat pastrarea?” Raspunsul a fost cà 668 de scolari au continuat pastrarea. Si inca nu putem sci deplin cumca, carele este numerul acelor scolari ce, dupa esirea din scóla, au pastrat, crutiat, economisat insisi de sine. Atât'a e pozitiv si secur, cà densii continua pastrarea si dupa esirea din scóla; dar si aceea este secur cà mare parte dintre tineri scot banii lor din cass'a de pastrare indata ce au absolvat scolile. Séu mai bine dicend, sunt multi parinti, cari scot banii fiilor lor. De aci invederéza cumca pedec'a ce am indicat'o, este numai transitoria, si nu trebue se ne infricàm de ea. Nu repede pôte pastrarea se se prefaca in datina, in moravuri si in morala. En se vedeti timpul, cand vor ajunge la barbatia acele generatiuni tinere, ce noi le educam acum'a in spiritul pastrarii! Mergem cu incetul, dar secur, spre timpuri mai bune; cà si arborelui secular, câte dile i-au trebuit, pana se prinda radecini, se crésca si se se desvólte asia mare si frumos precum il vedem astadi?! De astadi inainte, amicilor! se lucrãm, tienend in vedere viitoriul!

IX.

In a mea parere, mersul ce a luat pastrarea dà peste pedeca mare in acea cercustantia cà multi tineri, prea de timpuriu es din scóla, es in etate in carea nu sunt inca capaci a intielege cumca pastrarea este o detorintia. Cà un prunc, cum pôte se intieléga ce insémna implinirea detorintiei atât de grele precum este pastrarea? Uita prelegerile ce le-a capetat despre pastrare, precum uita tot ce au invetiat. Daca ni-ar succede se-i retienem pe prunci la scóla

pana in etatea de 14 ani, atunci am dobandi totul. Pentru că pruncul de 14 ani, s'a inpretinit degiá cu invetiatur'a, si mai apoi va cercetá bucuros scól'a de adulti, in carea va conservá cu usiorintia tóte acele datine bune, ce le-au castigat si apropiat in scolile inferiori. Pentru acum, voi nu veti puté face alta, de cât cá veti propagá pastrarea la tóte ocaziunile si in tóte formele. Nu incetati nici cand a-i intrebá pe prunci, cumca ce este pastrarea si pentru ce pastréza. Aceste mici creature sunt atât de usiorele ; éra pastrarea e o tema atât de grea, in cât a dese-ori trebuie se vorbim despre ea, daca vrem se facem impressiunea necessaria asupr'a spiritului lor. Spre acést'a avem un mod fórté bun, cá din stilistica li dàm de ocupatiune se ni scrie celea ce le sciu despre pastrare, si tot cu referintia la acest obiect li dàm esemple din aritmetica de resolvit. Si se nu ne indetstim cu una ocupatiune séu cu un esemplu, ci se aducem mai multe si se pretindem mai multe necontentit si de repetite ori pana ce pastrarea asia dicend i se va preface scolariului in sange.

Totdeun'a am consiliat invetiatorilor, ca si insisi se se ingrigésca a avé libele de cass'a de pastrare. E reu invetiatoriu carele nici el nu asculta de invetiatur'a ce o dà altor'a. Dupa ce voi veti spune scolilarilor vostri cumca pastrarea este o virtute, indata veti deveni si voi insive obligati se practicati acésta virtute cá la din contra cuvintele vóstre nu vor avé nici un efect. Desclinit se recere se aveti si se observati acésta regula de acomodare atunci, cand pentru prima óra veti introduce pastrarea in scolile vóstre ; trebuie se devingeti neincrederea parintilor ; acésta neincredere va disparé cand densii se vor con-

vinge că si voi incredintiati si elocati la cassele de pastrare banii vostri. Din această cauza asiu dori ca fie-care elev al pedagogiului, fora desclinire, se-si aiba libelul seu de la cass'a de pastrare. Cu durere am isperiat că sunt intre voi de aceia, cari au pas-trat pre cand erau in scól'a elementara, dar acum'a nu mai pastréza. A buna séma că acestia vor avé multe cause, dar eu nu pot primí nici un'a, pentru că la tóta intemplarea sunt in stare se puna la o parte câti-va cruceri.

Asia se dice cumca partea cea mai mare dintre scolari, dupace esu din scóla, încéta de a mai pastrá. Caus'a prima am spus'o : că pruncii prea de timpuriu es din scóla. Dar in parte vin'a este si a invetiatorilor. Sunt intre densii si de aceia cari nu sunt deplin convinsi despre bunetatile ce isvoresc din pastrare, séu mai bine dis, nu sunt convinsi că si pastrarea trebuie propusa in scóla precum celea lalte virtuti. Acest'a cercustantia m'a indemnatu ca se tien discursul presinte. Daca invetiatoriul se va inaltia la culmea santei sale vocatiuni, va se-si conserve influinti'a si a supr'a acelor tineri cari au absolvat scolile ; că aestia si mai apoi vor urmá consiliiele invetiatoriului lor. Este un mod fórte usior pentru castigarea acestei influintie : se íubiti pruncii, atunci si voi veti fi iubiti de ei, si vor iubí si pre parintii lor. Pre aceia, cari es din scóla, se-i provocati ca si de acum nainte, duminec'a, se aduca ce au pas-trat ca se puneti in libel, si ei vor aduce daca li-ati castigat increderea. Pre acei absoluti se-i petreceti cu atentiune, la lucrul lor, se-i indemnati ca se cerceteze scolile de adulti, vorbiti cu parintii lor, se aveti paciintia si in fine veti devinge tóte pedecile ; nu esiste om carele se nu céda iubirii.

In scolile pentru adulti veti intimpiná alte pedeci. Pana acum, numai acei lucratori, feciori séu fete, au cercetatú aceste scoli, cari n'au fost capatat nici o educatiune, séu cari, esind din scóla in o etate prea tinera, au uitat si putienul ce l'au invetiati. Acestia sunt, asia — dicend, fora de nici o invetiatura. Acestor'a va trebui se li vorbiti despre detorintia, pre cand ei nu sciu cumca ce este detorinti'a. Veti face apelu la sentiemintele lor, dar ei n'au inca sentieminte. Veti citá consciinti'a lor, pre cand acést'a este muta. Si totusi nu vi este permis se desperati. Paciantia : sentiemintele celor neinvetiati se vor desvoltá, priceperea se va luminá, si se va desceptá consciinti'a intr'ensii. In mesur'a in care li se va deschide priceperea, in acea mesura se va desceptá consciinti'a. In acelasi timp veti dobandí in crederea scolarilor vostri ; cu iubirea veti castigá inclinatiunile lor, cu un cuvent veti castigá de la densii tot ce veti voi. De vor face o miia de obiectiuni, la tóte se respundeti cu blandétia. Unul va dice cumca el nu póte pastrá, si atunci voi se essaminati necesitatile lui si se-i demustrati cà are necesitati artificióse, la cari trebue se renuncie ca se póta pastrá. Câtí sunt cari nu pastréza, si cheltuesc câte 10—20 si mai multi florini pentru baluri si dantiuri ! Altii dic cumca pastrarea este o truda ce nu se remuneréza : pre acestia se-i induplecati a face socóta cum cresce capitalul prin adaugerea intereselor, si rezultatul va se-i suprinda. Altii éراسi respund cà li lipsesce voi'a si dispusetiunea de a pastrá : acestor'a se li demustrám cumca pastrarea este o detorintia si omul trebue se-si implinésca detorintiele sale ori í place ori ba.

Pedec'a mare, ce veti intimpiná la adulti, consiste in natur'a lor cea inclinata spre a cheltu' si a predá. Acést'a natura pare cá e un morb lipicios, care ataca tineretul cu vehemintia indata cum a esit din scóla. Acést'a este etatea cea mai periculósa in viéti'a lucratoriului. Numai un leac cunosc in contr'a acestui morb : sunt reuniunile de lucratori. In acestea lucratoriul gasesce recreatiune, petrecere, totodata nutrimentu spiritual si moral. Voi veti puté se vi castigati influintia in sinul acestor reuniuni. Se le cercetati, tieneti discursuri in ele, va se dica se vorbiti despre lucruri ce pot interesá pre lucratori si desclinit despre detorintiele lor. Femeilor se li vorbiti despre virtutile familiari, si despre fericirea ce o vor gasí in practicarea acelor'a. Cu unu cuvent, spuneti tuturor'a cumca lucrulu ne póte face fericiti.

Mult pretind eu dela voi, amicilor ! dar vi-am spus de la inceput cá voi sunteti maiestri ai civilizatiunei. Sublimitatea missiunei vóstre trebuie s'o pricepeti deplin si s'o inpliniti cu zel si cu abnegatiune.

Fericirea, ce ni-o póte oferí acésta viétia, carea d'ama de la noi atáte sacrificie, acea fericire voi eti gasí aici pre pament, pentru cá este fericire ubi. Si cine in asta privintia póte se fie mai fericit cât voi ? Fiecare an aduce generatiuni nóue pre unele scolare, aduce prunci de iubit, cari si din lor parte respund cu incredere si iubire la sentimentele vóstre amicabile cu cari ii intimpinati cá sórtea vóstra ar fi sórte de jos, pentru cá in tapta voi sunteti cei favoriti din lame : iubiti si sunteti iubiti pana la finea vietiei. Nu invidiati deci, bogati'a, pentru cá cine e mai bogat de cât voi ? Voi

posiedeti tesaurul iubirii, tesaur al caruia preti nici cand nu scade.

Fericiti sunt aceia dintre voi, cari pricep deplin santieni'a vocatiunei invetiatoresci.

Acesta fu discursul profesorului Laurent catra pedagogiul din Gand. Ce invetiaturi frumoase si folositoare pot lua din el, si invetiatorii, dar si preotii nostrii; si cât de usior ar putea ei impartasi acele invetiaturi si poporului nostru.

Frumoase si mult folositoare cu adeverat sunt acele invetiaturi, pentru aceea le au si imbratisiat toti binevoitorii poporului. Numai in Ungaria sunt pana acuma 810 invetiatori. cari practiseaza pastrarea cu 17953 de elevi, in scolele lor. Astfeliu fiind óre putevom noi remanea in napoi'a altor'a? Nu! caci am periclitá viitoriul poporului nostru, si am comite cel mai mai mare pecat in contra nóstra.

Desi nu in mod deobligatoriu, ci numai recomen-datoriu, — apelam totusi la zelul invetiatorilor si al preotilor nostrii, cá la cei mai de aprópe amici si binevoitori ai poporului nostru se si puna toate silintiele mai antaiu a luminá pe elevi si popor despre folósele crutiarii esplicandule la intieles din espunere-rile profesórelui Laurent, si deosebi preotii cetind po-porului Duminecá si serbatórea, câte o parte din dis-cursul amintit, facend pre popor se intieléga, ca pri-mind acele invetiaturi va fi scutit de multe rele, si se va bucurá de multe bunetati materiali si spirituali.

Dupa asemenæa capacitari invetiatorii se incépa cu elevii, eara preotii cu adultii, a deschide un pro-tocol legat, va insemná câte pre o pagina numele câte a unui scolariu séu a cate unui adult, pre aceea

pagina va insemná si datul (anul, lun'a si di'a) apoi sumele ce le va capetá de la acel scolariu séu adultu. Scolariului séu adultului i da recipis despre fiecare suma primita Cât va aduná invetiatoriul séu preotul intr'o septemana, dumineca va depune in cass'a de pastrare in orasiul mai de aprópe pre numele respectivului scolariu, asia ca fiecare scolariu séu adult se capete libelul seu separat de cass'a de pastrare. Pana acum cassele de pastrare s'au aretat cu tóta bunavointi'a catra acésta institutiune, si sperám cà si pre invetiatorii si preotii nostri ii va intimpiná cu bunavointia. Libelul cassei de pastrare se dà scolariului séu adultului ca se l véda si se l arete parintilor, dar se-l aduca érași inapoi. Sumele din libele nu se vor poté scóte de cât pre langa renunciarea parintilor séu tutorilor si a invetiatoriului, séu preotului ceea ce se se insemne in libele. Atari libele, pre langa reverse, invetiatorii se le depuna spre conservare la epitropi'a parochiala. Numai unde invetiatoriul preotul si epitropia traiesc in buna contielegere si incredere reciproca, numai acolo se póte sperá infintiarea si pregresul acestei institutiuni. Preotul, séu unde ar fi mui multi, preotii, dar si Comitetele parochiali se-si tiena de o detorintia placuta si neamenabila a examiná si censurá de mai multe ori in an starea acestor libele. Credem de prisos a desfasurá si mai in detaiu modalitatile practicarii acestei institutiuni, cà onoratii preoti, invetiatori, epitropi si comitete parochiali le vor gatí insisi de sine.

Invetiatorii nostri ne vor intielege cà pentru inaintarea educatiunei nu se recere intr'atát'a ca se adunám sume mari, pre cât se recere ca scolarii cum mai numerosi se participe la pastrare.

Éra parintilor, cand prin acést'a li dàm sfaturi spre pastrare, li sfatuim se-si indemne si fíii spre acést'a virtute si se conlucre dimpreuna cu zelós'a invetiatorime ca se ajungem la progresul intelectual, moral si material ce ni se cuvine intre naiunile compatrióte.

In fine, intreg poporului nostru credintios, i aducem aminte ca insusi Domnul nostru Isus Cristos recomenda ómenilor pastrarea cand dice în sant'a evangelia : „Celuia ce are, i-se va dá ; eara celuia ce n'are, si cea ce i-se pare ca are se va luá dela densul.“

Dupa carí implorandu ajutoriul Ceriului si la acest inceput de mare insemnatate pentru viitoriul nostru,

Arad 2 Apriliu 1884 cu binecuventare, am remas

Al vostru tuturor

de binevoitoriu

Ioanu Metianu m. p.

Episcopul Aradului.

12
12

3 6926 69

ANTICARIAT TIMIȘOARA
Lei 15

d
p
L